

умови дотримання всіх охарактеризованих чинників науково-дослідна діяльність курсантів-магістрів буде виступати вагомим фактором у процесі формування військово-спеціальної компетентності.

Беручи до уваги те, що науково-дослідна робота передбачає самостійність, подальші наші дослідження будуть зосереджені на висвітленні методичних аспектів організації самостійної діяльності курсантів-прикордонників під час навчання в магістратурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бордовский В.А. Инновационные процессы в современной системе высшего образования: монография / В.А. Бордовский. – СПб.: Изд. РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. – 126 с.
2. Інструкції з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький: Вид-во Національної академії ПСУ, 2004. – 178 с.
3. Кловак Г.Т. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах України (кінець ХІХ – ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г.Т. Кловак; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 27 с.
4. Князян М.О. Навчально-дослідницька діяльність студентів як засіб актуалізації професійно значущих знань: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки»/ М.О. Князян; Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 1998. – 18 с.
5. Райцев А.В. Развитие профессиональной компетентности студентов в образовательной системе современного вуза: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 / А.В. Райцев. – Санкт-Петербург, 2004 – 309 с.
6. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник [для студентів вузів] / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – [3-тє вид., стереотип]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 295 с.
7. Яновський А.О. Організація пошуково-дослідницької діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: навч.-метод. пос. / А.О. Яновський. – Одеса: видавець Бакаєв Вадим Вікторович, 2009. – 155 с.

УДК 351.71 (091),1917/1919”

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ЧЕРНІГІВЩИНИ (1917-1919 рр.)

Михайлик О.Г., генерал-майор міліції, начальник

Управління внутрішніх справ у Чернігівській області

У статті окреслено основні правові та організаційні засади діяльності міліції Чернігівщини та показано її становлення в історичний період 1917-1919 рр.

Ключові слова: правові, організаційні засади, діяльність, міліція Чернігівщини, історичні періоди.

Михайлик О.Г. ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МИЛИЦИИ ЧЕРНИГОВЩИНЫ (1917-1919 рр.) / Управление внутренних дел в Черниговской области, Украина

В статье рассматриваются основные правовые и организационные основы деятельности милиции Черниговщины и показано ее становление в период 1917-1919 гг.

Ключевые слова: правовые, организационные основы, деятельность, милиция Черниговщины, исторические периоды.

Michailyk O.H. LEGAL AND ORGANIZATIONAL FOUND OF MILITIA ACTIVITY IN

CHERNIHIV REGION (1917-1919) / Board of internal affairs in Chernihiv region, Ukraine
The article is dedicated to analysis of legal and organizational found of militia activity in Chernihiv region and its genesis in historical period 1917-1919.

Key words: legal, organizational found, activity, militia of Chernihiv region, historical periods.

На сучасному етапі модернізації міліції України, оптимізації її до умов сьогодення, важливого значення набуває питання необхідності зміцнення національної свідомості, патріотичного виховання працівників міліції та підвищення їх авторитету серед населення. Серед заходів, спрямованих на забезпечення даного процесу, є знання працівниками міліції України взагалі, і Чернігівщини зокрема, організації та досвіду роботи міліції Чернігівщини в різні історичні періоди [12, 111-113]. Важливим і актуальним питанням залишається також удосконалення нормативно-правової бази діяльності міліції, з урахуванням позитивного напрацювання минулих років та використання зарубіжного досвіду.

Не менш значущим слід вважати та вивчати допущені при організації міліції помилки, порушення законності, критично переосмислювати їх історичне минуле з тим, щоб уникати та запобігати подібним порушенням у майбутньому. З урахуванням того, що дослідженню історико-правових засад міліції Чернігівщини в період оновлення Україною власної незалежності приділялось недостатньо уваги, *метою статті* є заповнення даної прогалини і відтворення певних історичних процесів, зокрема, правові та організаційні засоби діяльності міліції Чернігівщини в роки 1917-1919 рр.

Теоретичним підґрунтям написання статті стали праці вчених у галузі теорії та історії держави і права; історії політичних і правових вчень, зокрема: О.П. Бенько, В.Ф. Вестюка, О.А. Гавриленко, В.А. Довбня, Є.С. Дурнова, О.М. Джузи, П.П. Захарченко, Я.Ю. Кондратьєва, О.Л. Копиленко, І.В. Логвиненко, П.П. Михайленко, О.І. Олійника, А.Й. Рогожина, В.С. Сідака, В.М. Чиснікова та ін.

Слід звернути увагу, що їхні праці стосувались переважно висвітлення загальноісторичних питань, пов'язаних з реформуванням правоохоронних органів взагалі, і міліції зокрема, за доби Центральної Ради. Водночас, слід наголосити, що історія міліції в роки Української Народної Республіки доби Центральної Ради і після неї розглядалась переважно з класових позицій, наукових праць із цього питання друкувалось дуже мало, а ті, що публікувалися, призначалися для службового користування і не були доступні вченим і практикам.

Враховуючи той факт, що в червні 1917 року Українська Центральна рада ухвалила 1 Універсал до всього народу, у якому керівництво країни визнає, що Тимчасовий Російський Уряд не може дати лад у нас, коли не хоче стати разом із нами до великої роботи, то ми самі повинні взяти її на себе [6]. Але для виконання завдань, визначених у 1 Універсалі, необхідно було мати власний вищий орган виконавчої влади. З цією метою 15 червня 1917р Комітет Центральної Ради на своєму засіданні утворює Генеральний секретаріат, до складу якого входять вісім генеральних секретарів, у тому числі і генеральний секретар внутрішніх справ на чолі з одним найвпливовіших на той час діячів Української Центральної Ради – Винниченко В.К. [9].

Першою урядовою програмою Генерального секретаріату слід вважати її декларацію, яка була затверджена 5-ю сесією Української Центральної Ради 27 червня 1917 року, у ній зокрема, зазначалося функціонування секретаріату та розподіл роботи по внутрішніх справах, фінансових, судових, продовольчих, земельних, освітніх, військових тощо. Головне завдання Генерального секретаріату було зорієнтовано на подолання «недостачі політично-соціальної і національної свідомості і малої організації народних мас», боротьба з пануючою в країні анархією та контрреволюційними замахами тощо [10].

Але перейти до практичної реалізації завдань, які були поставлені перед Генеральним секретарем внутрішніх справ, на думку В.А. Довбня, Є.С. Дурнова, заважала позиція, зайнята Тимчасовим урядом, який негативно сприйняв рішення Української Центральної Ради про утворення Генерального секретаріату. Водночас, після переговорів між Українською Центральною Радою та Тимчасовим урядом, останній визнає Генеральний секретаріат за крайовий орган України, але склад мав визначатися Тимчасовим урядом у порозумінні з Українською Центральною Радою [8, 11-12].

Після тривалих переговорів Українська Центральна Рада прийняла запропоновану російським урядом «Тимчасову інструкцію Генерального секретаріату Тимчасового Уряду на Україні», у

якій було закріплено положення Генерального секретаріату і його склад, зокрема: генеральний секретар внутрішніх справ, фінансів, хліборобства, освіти, торгу і промисловості, праці, а також секретаря з національних справ і генерального писаря.

Правовими підставами створення та реорганізації структури підрозділів Генерального секретаріату були правові акти, які видавалися Українською Центральною Радою та Генеральним секретаріатом. 21 серпня 1917 року Головою Генерального секретаріату і генеральним секретарем внутрішніх справ знову призначено В.К. Винниченка. На жаль, кількісний склад відомств, які входили до складу Генерального секретаріату за час його існування змінювався шість раз, про яку стабільність функціонування даного органу можна вести мову [2, 108-110].

Дійсно, протягом усього періоду існування Генерального секретаріату внутрішніх справ за доби Центральної Ради його структура змінювалася на стільки швидко, що це викликало незадоволення і навіть розгубленість місцевих органів управління. Крім цього, як свідчить організаційна побудова відомства, його компетенція на практиці була ще ширшою, ніж це визначалося у згаданих вище документах. Проголошення в грудні 1917 р. на I Всеукраїнському з'їзді Рад Україну Республікою Рад, визначальною подією було те, що на її території, у тому числі і Чернігівській губернії, влада перейшла до Рад робітничих і солдатських депутатів. Під керівництвом місцевих Рад і революційних комітетів почали створюватися перші органи радянської міліції. Вони називались у різний час по-різному: загони робітничої міліції, відділи ревкомів, комітети незалежних селян і т.д.

Згідно з положенням 4-того Універсалу Української Центральної Ради від 11 січня 1918 року Генеральний секретаріат внутрішніх справ було перейменовано на Міністерство внутрішніх справ, яке відало справами біженців, міграції, опікуванням, страхуванням, демобілізації з армії, військового призову тощо.

На жаль, як свідчать архівні матеріали, за доби Української Центральної ради внаслідок воєнних дій, пануючої в країні економічної кризи та анархії, керівництву УНР так і не вдалося виробити сталої дієздатної структури Міністерства внутрішніх справ, наявність якої на думку П.П. Михайленка дала б змогу бездоганно виконувати поставлений перед нею Центральною Радою та Радою Народних Міністрів досить широкий спектр надважливих питань [1, 88-89].

У різні періоди у віданні міністерства перебували питання віросповідань та церкви, вищого догляду за тюрмами, охорони народного здоров'я тощо. Дане положення свідчить про те, що за доби Української Центральної Ради в компетенції Генерального секретаріату внутрішніх справ перебував значний обсяг питань, які не притаманні сучасному Міністерству внутрішніх справ України.

Міністерство внутрішніх справ Української Центральної Ради припинило свою діяльність, як і сама Центральна Рада, внаслідок державного перевороту, що відбувся 29 квітня 1918 року, а за день до цієї події німецьке військове командування видає наказ про арешт міністра внутрішніх справ та директора адміністративно-політичного департаменту МВС, звинувачуючи їх у неправомірних діях відносно банкіра А.Ю. Доброго, який активно співпрацював з німецькими установами та організаціями [11, 18-22].

Події минулого, такі як: громадянська війна; політика воєнного комунізму з його продрозкладкою; загальна трудова повинність; економічна і політична криза; побудова індустріальної держави з потужним військово-промисловим комплексом; суцільна колективізація в Україні; розкуркулення; запровадження паспортної системи; різке зростання злочинності, серед якої необхідно виділити бандитизм, грабежі, крадіжки, спекуляція тощо; централізоване управління економікою країни дало поштовх до кредитної реформи, адміністративних методів; бюрократизація, репресії не могли обійти і діяльність міліції, у тому числі і на Чернігівщині.

9 лютого 1919 р. було опубліковано декрет Ради Народних Комісарів України, у якому зазначалося, що в цілях охорони революційного порядку і особистої безпеки громадян, а також для боротьби з кримінальними злочинними елементами Рада Народних Комісарів України постановляє створити на території республіки робітничо-селянську радянську

міліцію. Народному комісаріату внутрішніх справ доручалось терміново приступити до втілення в життя цього декрету.

У цілях підтримання охорони революційного порядку і встановлення однакового його застосування на місцях Народним Комісаріатом внутрішніх справ у березні 1919 р. видається інструкція по організації радянської робітничо-селянської міліції. Уся діюча на той час міліція на території України повинна реорганізуватись і діяти відповідно до даної інструкції.

Тут же зазначалося, що радянська робітничо-селянська міліція являється виконавчими органами Робітничо-Селянської центральної власті на місцях, перебуває в безпосередньому віданні місцевих Рад і підпорядковується загальному керівництву наркому внутрішніх справ Української республіки по підвідділу Управління радянської міліції, інструкція складалась з декількох розділів: про склад радянської робітничо-селянської міліції; про порядок прийому і звільнення членів губернської повітової і міської робітничо-селянської міліції; про обов'язки радянської міліції; про порядок підлеглості відносин членів радянської міліції; про звітність і відповідальність членів міліції; про визначення окладів і утримання міліції; про визначення штатів і районів міліції.

Склад радянської робітничо-селянської міліції в губерніях згідно з інструкцією був такий: завідувачий губернською міліцією, начальники міських, повітових і районних підрозділів робітничо-селянської міліції, їх помічників, старших міліціонерів і міліціонерів.

При них були створені канцелярії під керівництвом секретаря або діловода, архів і розсилні. Після звільнення Чернігова 6 листопада 1919 р. військами Червоної Армії від денікінців у Чернігівській губернії створюються органи міліції. 11 листопада цього року губернський революційний комітет (Постанова 2) призначив завідувачим Чернігівським губернським управлінням міліції Козачка Сергія Борисовича, а начальником Чернігівської міської міліції Черних Володимира.

До відання Чернігівського губернського управління радянської міліції як підвідділу губернського відділу управління Ради відносились: керівництво діяльністю радянської міліції на території губернії; видання наказів і відповідних розпоряджень, вказівок і роз'яснень, нагляд за діяльністю установ і організацій міліції, а також проведення ревізій, розподіл загонів міліції на території губернії на основі рішень губернського виконавчого комітету.

Завідувачий губернським управлінням міліції підзвітний безпосередньо завідувачому відділом управління губернського виконкому і разом із тим виконує розпорядження, вимоги наказів Наркома внутрішніх справ республіки по підвідділу управління радянської міліції.

Начальники міської та повітової міліції згідно з інструкцією підпорядковуються завідувачому губернською міліцією і виконують його вимоги та розпорядження, а начальнику міської і повітової міліції при цьому підпорядковуються помічники і завідувачі районами. Завідувачим районами підпорядковуються старші міліціонери і міліціонери.

У музеї історії міліції Чернігівщини зберігається копія звернення першого завідувачого губернською міліцією Козачка до населення Чернігівської губернії: "З 20 листопада 1919 року в місцевостях, звільнених від денікінської золотопогонної свори, почала функціонувати як губернська, так і міська робітничо-селянська міліція.

Усьому населенню приступити до спокійної і планомірної роботи. Попереджаю, що всякі особисті обшуки і реквізити без установлених на те ордерів будуть переслідуватись по всій суворості закону воєнного часу. Особи, які знали про переховуваних елементів Денікіна і мали які-небудь папери, ними залишені, повинні заявити про це в управління губернської або міської робітничо-селянської радянської міліції".

Із губернського управління робітничо-селянської міліції були направлені уповноважені по організації повітових і волосних міліцій на території усєї губернії. У кінці грудня 1919 р.

Козачок у своєму звіті губернській реводі доповів про те, що у всіх повітах губернії створені органи Радянської робітничо-селянської міліції (РСМ).

У перші роки становлення РСМ відчувались гострі труднощі і недоліки в комплектуванні кадрами, зброєю, матеріальному забезпеченні. Були часи, коли на одного працівника міліції приходилось по 5 бойових набоїв. Не вистачало взуття, обмундирування. Навіть лапти розподілялись по декілька пар на міліцію. Міліціонери часом не отримували заробітну плату по 2-3 місяці.

На підставі вищевикладеного слід зробити висновок про те, що за доби Української Центральної Ради Генеральний секретар внутрішніх справ мав значно більший обсяг завдань, які не притаманні сучасному Міністерству внутрішніх справ України, а тому висвітлення історичних подій того часу має підвищену актуальність для модернізації сучасної міліції і переходу її у новий стан – поліцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Из истории милиции Советской Украины / под. ред. проф. П.П. Михайленко; Мин-во охорони обществ. порядка Укр. ССР. – К.: РИО МООН УССР, 1965. – 400 с.
2. История милиции Украинской ССР в документах и материалах. – Т.1: 1917-1937 / под ред. проф. П.П. Михайленка. – К.: КВШ МВД ССР, 1969. – 884 с.
3. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: у 2-х т. – Т.1. – К.: Наукова думка, 1996. – 590 с.
4. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: у 2-х т. – Т.2. – К.: Наукова думка, 1997. – 424 с.
5. Український національно-визвольний рух. Березень–листопад 1917 року; Док. I матеріали / упоряд: В. Верстюк (керівник) та ін. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2003. – 1024 с.
6. Вісти з Української Центральної Ради. –1917. – № 9. – Трав.
7. Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко // Репринтне відтворення видання 1920 року. – К.: вид-во політичної літератури України, 1990. – Ч 2. – 330 с.
8. Довбня В.А. Органи внутрішніх справ УНР часів Української Центральної Ради: організаційно-правові засади діяльності: монографія / В.А. Довбня; за заг. ред. проф. О.М. Джузи; Київський університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2008. – 144 с.
9. Постанова Комітету Української Центральної Ради про склад Генерального секретаріату // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України), ф 1115. оп.1, спр 1, арк.9
10. Декларація Генерального секретаріату // Вісти Української Центральної Ради. – 1917. – № 10.
11. Логвиненко І.А. Справа А. Доброго / І.А. Логвиненко, О.А. Гавриленко // Праці кафедри політичної історії та політології. – Харків: ХДТУСГ, 1998. – С. 18-22.
12. Михайлик О.Г. Історико правові засади зародження міліції Чернігівщини / О.Г. Михайлик // «Протиправна поведінка: погляд крізь призму юридичної науки» матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Ніжин, 24 лютого 2012 року). – Ніжин, 2012. – С. 111-113.